

Slovaškem; če pa hočemo povedati državni okvir, bomo rekli na Ogrskem, nikakor pa ne na Madžarskem. V besednjaku sedanjega SP stoji za besedo Madžar še beseda Oger, kar menda hoče reči, da sta si besedi enakovredni, da imata pač enako vsebino. To pa ni res. Vsekakor moramo priti do jasnih pojmov: ločiti moramo vsebino in besedni skupini Ogrsko, Oger in ogrski za nekdanji državni okvir in nekdanjo državno tvorbo ter Madžarska, Madžar in madžarski za nacionalno poimenovanje naroda v Panonski ravnini, za njegovo nacionalno posest in za sedanjo državno tvorbo.

Nekaj krajevnih imen iz Slovaške ima v SBL madžarsko ali nemško podobo. Arvaška županija, ki se omenja pri Prešernovem prijatelju Franu Potočniku, se po slovaško imenuje oravska (madž. Arva, slaš. Orava). V Kref-tovih »Kranjskih komedijantih« nastopa ljublj. nadškof Mihael Brigido. Po SBL je bil kanonik »v Spižu (Zips) in župnik v Lečovi na Ogrskem«, tudi iz Ljubljane je ponovno odšel za »spiškega« škofa. Spiš (gen. Spiša) je ime za severovzhodno slovaško pokrajino, na meji proti Poljski. Pridevnik se glasi spiški. Zips je nemško ime. Levoča namesto nepravilne Lečove je eno izmed spiških mest, ki jih je cesar Sigismund zastavil Poljakom in so si jih ohranili potem nad 350 let. Ista pokrajina je omenjena tudi pri Franu Viljemu Lipiču in pri njegovi sestri Tereziji. Lipič naj bi bil umrl kot fizik »šipaškega komi-tata«. Po slovensko bi rekli: špiške županije. Rodil se je ne v Iglavi na Slovaškem, ampak v mestecu na Spišu, ki se imenuje po slovaško Spišská Nová Ves, po madžarsko pa Igló, po nemško verjetno Iglau. Isto napako ponavlja tudi Prešernov album (300), čeprav je Zdravniški vestnik 1940 to napako popravil. Druga je seveda Iglava na Češkem (Primožič Anton). To je češko mesto Jihlava ali po nemško Iglau. Slovaški so v SBL tudi kraji Parkanj in Novi Zamki (Porcia), zdaj Parkaň, po drugi vojni preimenovana v Štúrovo, ter Nové Zámky. Jože Podmilšak je služboval v kraju Komárno na Donavi, medtem ko SBL pozna Komárn. Mesto se je nemško imenovalo Kommorn, po madžarsko pa Komárom. Slovaško je Komárno, Komárna (sred. spol, edn.). Podmilšak je svojo pot popisal v potopisu Iz Ljubljane v Komárn v SG 1868.

Izmed čeških krajevnih imen bi omenil Olomouc ali Olomuc, ki se ga vedno spomnimo ob Levstikovem imenu. Pravilna češka oblika je sicer Olo-mouc, toda zdi se mi, da se je toliko udomačila oblika Olomuc, da bi jo smeli v našem pisanju dovoljevati.

Posebej bi opozoril na nedoslednost pri sestavljenih zemljepisnih ime-nih, na primer: Kutna gora (Janez Hradecky) za Kutná hora, Jindřichov Gradec (Lakmayer Franc S.) za Jindřichův Hradec, Litomerice (J. N. Nečasek) za Litoměřice ali celo kar »na Visokem pod Krkonoši« (prav tam) za Vysoké itd. Jasno, da je pravilno samo to, kar ima izvirnik.

S tem sem opozoril samo na nekaj vprašanj in navedel le nekaj pri-merov iz SBL. A naj zadostujejo. Rešiti se moramo tujih pravopisnih manir in uveljaviti tu zakone, veljavne danes za naš jezik in za jezik Slovakov oziroma Čehov.

Viktor Smolej

OD KOD MENCINGERJU »ROŽA MOGOTA«?

V III. letniku Slavistične revije sem na straneh 125—136 prof. Kidriču posvečene številke prikazal nastanek izraza »roža mogota«, njegovo zvezo s starimi ljudskimi pripovedkami ter rabo v novejšem leposlovju. Sodil sem, da je J. Mencinger, pri katerem naletimo na »rožo mogoto« leta 1893 v Abadonu, najverjetneje »kot rojen Bohinjec kar sam, brez vsakršnega tujega posredo-vanja, poznal obravnavani izraz kot ljudski izraz iz pripovedke o Bogatinu« (129). Iz previdnosti pa sem tedaj tudi dopuščal možnost, da je besedo prevzel od tolminskega sosedu S. Rutarja, ki jo je leto prej zapisal v omenjeni pripo-vedki v prvem zvezku Goriške in Gradišanske (127). Ljudska pripovedka o Bogatinu je bila namreč v njunem času znana na obeh straneh te goré, v Bohinju in na Tolminskem.

Ko sem pred leti pregledoval Mencingerjevo rokopisno zapuščino, sem v njej našel tudi osnutek in začetek zgodovinske povesti Pozabljeno. Godila naj

bi se v drugi polovici 13. stoletja v samem Bohinju (Pozabljeno je zaselek v bližini Bistrice, nekdanj so bile tam fužine) in naj bi obravnavala zamiranje slovenskega kmečkega svobodnjaštva ob vdoru nemškega fevdalizma in italijanske trgovine. Delo, ki ga je Mencinger po 18 velikih straneh nehal pisati, naj bi imelo dokaj zapleteno in napeto zgodbo kakor njegove povesti iz dobe Slovenskega Glasnika; v njem bi nastopal tudi Čuden, vraževerni iskalec zlata po domačih hribih, ki ga poznamo iz povesti Zlato pa sir; jezik v fragmentu je zelo čist in dovolj sočen, obarvan z bohinjskimi lokalizmi ter docela brez hrvaških izposojenk, ki so v Mencingerjevo pisanje vdrle šele po preselitvi v Krško (1882). Vse to nas upravičuje, da ohranjeni rokopis časovno postavimo na začetek šestdesetih let.

Med gradivom za povest Pozabljeno me je kot avtorja uvodoma omenjene razprave prijetno presenetila drobna, neznatna Mencingerjeva beležka, ki pa je za naš problem izredno dragocena. V prepisu se glasi: *Ruda na Bogatino — Triglavska roža — mogota* — *Povodni in podlesni mož*. Beležka me predvsem ponovno potrjuje o sodbi, da je »roža mogota« res *pristen ljudski izraz* v zvezi z bohinjsko pripovedko o Bogatino (ne pa morda izposojenka iz ruščine ali pisateljev neologizem); dalje mi dokazuje, da je Mencinger izraz prvič zapisal že okrog leta 1860, vsekakor pa mnogo pred Abadonom in da zato kasneje pri pisanju romana v tem pogledu ni potreboval posredovanja prijatelja Rutarja. »Rožo mogoto« je torej poznal že iz svoje mladosti, ko je med domačim ljudstvom nabiral narodno blago in se zanimal za krajevno zgodovino svojega Bohinja; literarno jo je nameraval uporabiti že v času sodelovanja pri Slovenskem Glasniku v povesti Pozabljeno, ki je ostala fragment, zato pa jo je kasneje smiselno vključil v utopično filozofskega Abadona.

Kar se tiče jezikovnega izvora te brez dvoma častitljivo stare besede, naj k izvajanjem v razpravi v SR III dodam, da jo imamo kot sestavljenko malomogot zastopano tudi v drugem brižinskem spomeniku: Oni bo ... malomogot'a v imě božje posět'ahø... Kar zadeva rabo v našem novejšem leposlovju, pa to, da jo za Mencingerjem srečujemo ne le pri Župančiču (Ti skrivnostni moj cvet v Čaši opojnosti) in Preglju (Balade v prozi in Usehli vrelci), ampak tudi pri Cankarju. V povesti Novo življenje (MS 1909) je pisatelju »roža mogota« simbol novoromantične umetnosti: »Pa nikar! Pa nikar! se je smejal Majer. Pa vtaknimo v gumbnico rožo mogoto!« Tako je ta skrivnostna in zvonka beseda, ki se je rodila v fantaziji in govoricu preprostega človeka pod Triglavom, omamila tudi vélikega Cankarja.

Joža Mahnič

Odgovori in pogovori

ALPSKI IMPULZ IN AGLUTINACIJA

Prav na koncu letošnjega petega zvezka našega časopisa sem naletel na drobne vrstice, ki se nanašajo na neke moje lanske opombe k pačenju jezika z načinom, ki ga imenujem aglutinacija, čeprav ta izraz ni čisto primeren. Z njim sem pač hotel zaznamovati neorgansko in neslovensko povezovanje in kopičenje besed za izražanje novih pojmov, ki se ne samo upira naravi našega jezika, temveč je vedno krivo nejasnosti, pogosto pa tudi nerazumljivosti ali dvomnosti, če včas ni celo popolne nesmiselnosti takega izražanja. Jasno je, da v takem mešanju ni nobene logike niti ritma ali muzikalnosti, ker ubijamo jeziku naturo ter mu vsiljujemo tujo kadenco in nelep akcent.

Tiste vrste me vabijo, da bi razen tam omenjenih dveh primerov (plesna glasba, obrazne mišice: glasba za ples, mišice v obrazu) zbral, čimveč gradiva in ga v posebnem članku obdelal. Ker sem že večkrat nabral takega divjega cvetja, da bi tu ali tam dokazal, kako slabo krasi našo gredo, a sem ostal klicar v puščavi, ne nameravam več brskati po časnikih za kako novo zbirko. Pač pa bi se spreletel po številki Jezika in slovstva, ki mi je ravno pred očmi,

